

Onzichtbaar in twee werelden

Hulpverlening voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling

Max de Blank, MA, dr. Marijke Naezer, dr. Willemijn Krebbekx & Gresa Gashi, MSc

Aanleiding en doel van het onderzoek

Transgender personen lijken vaker dan gemiddeld te worden geraakt door huiselijk geweld. Onderzoek onder transgender personen van 18 jaar en ouder lijkt op een veel hogere prevalentie van structureel huiselijk geweld te wijzen dan in de algemene bevolking, al kunnen de onderzoeken niet zonder meer met elkaar vergeleken worden (Van Beusekom & Kuyper, 2018; Van Oosterhout, 2019). Tegelijkertijd zien hulpverlenende instanties voor preventie, interventie en opvang bij huiselijk geweld zeer weinig transgender slachtoffers. Over deze discrepantie is nauwelijks kennis beschikbaar, waardoor een sluitende aanpak uitblijft. We onderzochten daarom de oorzaken van en mogelijke oplossingen voor de afstand tussen transgender slachtoffers van huiselijk geweld en het zorgaanbod (organisaties in de ketenaanpak huiselijk geweld, waaronder politie, Veilig Thuis en crisisopvang, maar ook bijvoorbeeld huisartsen, wijkteams, jeugdbescherming, jeugdwerk, onderwijs, GGD-JGZ, GGZ, transgenderzorg, transgenderbelangenorganisaties). Het onderzoek maakt onderdeel uit van een groter project, waarin wordt samengewerkt tussen Atria Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, Transgender Netwerk Nederland, de Gemeente Amsterdam, de Gemeente Den Haag en de Universiteit van Amsterdam om de aanpak van huiselijk geweld jegens transgender personen te verbeteren. Voor dit project is een projectsubsidie verkregen vanuit de Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling binnen het programma 'Geweld hoort nergens thuis' (GHNT) van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Onderzoeksvraag en methoden

De centrale onderzoeksvraag die in het rapport beantwoord wordt is: *Op welke wijze is de afstand tussen transgender slachtoffers van huiselijk geweld en het zorgaanbod te verminderen, om te komen tot een (meer) sluitende aanpak van huiselijk geweld?*

Deze vraag wordt beantwoord op basis van 25 semigestructureerde diepte-interviews: 13 met transgender hulpvragers en 12 met hulpaanbieders (waarvan 9 uit de formele en 3 uit de informele zorg). Deze interviews zijn afgenomen door Atria (Max de Blank en Marijke Naezer), getranscribeerd en thematisch geanalyseerd.

Bevindingen

- Geïnterviewden gaven aan dat transgender slachtoffers van huiselijk geweld grotendeels onzichtbaar zijn in twee werelden: (1) in organisaties rond de aanpak van huiselijk geweld is transgenderthematiek vaak onzichtbaar, en (2) in de wereld van de transgenderzorg/belangenbehartiging is huiselijk geweld vaak onzichtbaar. De hulpverlening sloot daardoor vaak niet aan bij hun ervaringen.
- Zowel hulpvragers als hulpverleners ervaren dat deze specifieke doelgroep niet goed herkend wordt, en dat ofwel hun transgender achtergrond, ofwel hun geweldservaringen, over het hoofd gezien worden. Dit vormt een ernstige belemmering voor tijdige en passende hulp.
- De onzichtbaarheid en inadequate opvang van transgender slachtoffers van huiselijk geweld lijkt enerzijds te maken te hebben met factoren die bij de hulpvragers liggen, zo benoemden zowel hulpvragers als hulpaanbieders. Geïnterviewde hulpvragers wachtten vaak lang met het zoeken

naar hulp, om redenen die deels generiek en deels transspecifiek zijn. Hierbij speelden de gemarginaliseerde positie van transgender personen en sociaal-culturele opvattingen en stereotypen over (trans)genderthematiek en huiselijk geweld een belangrijke rol.

- Maar uit de ervaringen van de geïnterviewden bleek dat de onzichtbaarheid en inadequate opvang van transgender slachtoffers van huiselijk geweld ook te maken kan hebben met factoren aan de aanbodkant:
 - Zowel hulpvragers als hulpaanbieders wijzen op het bestaan van wantrouwen jegens (bepaalde) instanties, dat soms veroorzaakt wordt door vooroordelen/stereotypen, maar soms ook door eerdere negatieve ervaringen met die instanties. Een aantal geïnterviewde hulpverleners ziet dit wantrouwen (deels) als terecht.
 - De zoektocht naar passende hulp wordt vaak als ingewikkeld en intimiderend ervaren, en hulpvragers worden hierin nauwelijks ondersteund.
 - Emotioneel/psychisch geweld jegens trans mensen (zoals het ontkennen van iemands genderidentiteit of het belemmeren van een transitie), wordt vaak niet als huiselijk geweld gedefinieerd. Dit is onterecht en belemmert adequate hulpverlening.
 - Verschillende geïnterviewde hulpverleners(organisaties) zijn terughoudend om transgender slachtoffers van huiselijk geweld als specifieke doelgroep te benoemen en registreren, waardoor specifieke behoeften van deze doelgroep niet (h)erkend worden.
 - Onze interviews wijzen op een gebrek aan kennis over huiselijk geweld en transgenderthematiek binnen de hulpverlening. De mogelijkheden voor opleiding/kennisdeling lijken echter beperkt. Dit heeft een negatieve impact op signalering, hulpaanbod, individuele hulpverleningsrelaties en samenwerking tussen organisaties.
 - Acties die bijdragen aan een goede, veilige hulpverleningsrelatie (oprechte interesse, kennis over huiselijk geweld en transgenderthematiek, gebruik van de juiste voornaamwoorden en naam, cultuursensitief werken) lijken nog niet altijd te worden toegepast.
 - Ervaringsdeskundigheid wordt als waardevol gezien, maar volgens verschillende geïnterviewden slecht gefaciliteerd. Deze geïnterviewden gaven aan dat van ervaringsdeskundigen vaak verwacht wordt dat zij hun werk onbetaald doen, en dat zij niet altijd serieus worden genomen door collega's.
- Tot slot werden er systemische knelpunten benoemd in de interviews die bijdragen aan de onzichtbaarheid en inadequate opvang van transgender slachtoffers van huiselijk geweld:
 - Dit zijn deels generieke problemen: de haperende overgang tussen jeugdzorg en volwassenzorg, gebrekkige ondersteuning van meersporen-hulpverlening, contra-indicaties, gebrekkige vergoeding van bepaalde zorg, en slechte communicatie en informatievoorziening van hulporganisaties richting slachtoffers.
 - Een ander deel van de systemische knelpunten is meer transspecifiek: lange wachtlijsten in de transgenderzorg, binaire systemen in de hulpverlening, en de hoge mate van specialisering en diagnose-gestuurd werken in de ggz.

- De ervaringen van de geïnterviewden wezen op een gebrekkige (facilitering van) samenwerking tussen organisaties op het gebied van huiselijk geweld en/of transgenderthematiek. Dit belemmert kennisdeling, doorverwijzing en onderlinge afstemming.
- Gezien de negatieve ervaringen en verbeterpunten, zijn degelijke evaluaties en (bekendheid van hulpvragers met) klachtenprocedures van essentieel belang. Ondanks het feit dat wij hier niet actief naar vroegen in interviews, gaf een geïnterviewde hulpvrager aan dat dit niet altijd op orde lijkt te zijn, waardoor mogelijk kansen gemist worden om de hulpverlening te verbeteren.

Aanbevelingen

In het rapport worden ruim veertig aanbevelingen geformuleerd voor (1) hulpverlenende organisaties in de huiselijk geweld-sector, (2) organisaties in de transgenderzorg, (3) transgenderbelangenorganisaties, (4) individuele hulpverleners (5) landelijke en lokale overheden en (6) onderzoekers.

Deze aanbevelingen hebben betrekking op (het faciliteren van):

- Specifieke vormen van preventie, zoals het vergroten van kennis over zowel huiselijk geweld als transgenderthematiek onder diverse doelgroepen; het (tijdig) onderzoeken van de thuissituatie van transgender personen en de reactie van bijvoorbeeld ouders/partners; het bespreekbaar maken van transgender thematiek met slachtoffers van huiselijk geweld; en het bespreken van huiselijk geweld met transgender doelgroepen.
- Betere herkenning van transgender slachtoffers van huiselijk geweld, door scholing, kennisuitwisseling en registratie/monitoring.
- Het vergroten en verbeteren van het hulpaanbod voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld. Voor organisaties die werkzaam zijn op het terrein van huiselijk geweld wordt bijvoorbeeld gewezen op het faciliteren van ervaringsdeskundigheid; het deskundiger en minder binair maken van het bestaande hulpaanbod; het aanbieden van ondersteuning bij het zoeken naar passende hulpverlening; het instellen én toegankelijk/bekend maken van klachtenprocedures; en het inzetten op outreachende hulp. Voor organisaties in de transgenderzorg wordt gewezen op het wegwerken van de wachtlijsten; kritische evaluatie van het poortwachtersmodel; langere follow-ups; en alertheid op, en ingrijpen bij huiselijk geweld.
- Het verbeteren van de hulpverleningsrelatie tussen individuele cliënten en hulpverleners, bijvoorbeeld door met de cliënt af te stemmen welke thematiek op welk moment het meest relevant/urgent is en welke hulp wenselijk is; door het investeren van tijd; en door gebruik van de juiste voornaamwoorden.
- Het verbeteren van de samenwerking tussen verschillende organisaties via bijvoorbeeld structurele onderlinge samenwerkingsverbanden en sociale kaarten.
- Het verder ontwikkelen van kennis over (hulp bij) huiselijk geweld jegens transgender personen middels wetenschappelijk onderzoek, waaronder kwantitatief onderzoek naar de omvang van de beschreven knelpunten, en verdiepend kwalitatief onderzoek naar de verschillende sectoren/organisaties die in dit rapport rapport aan bod komen.